

birlikte Câhiliye devri Arap edebiyatı ve tarihinin anlaşılması için gerekli birçok mâlumatı ihtiva etmektedir. Örnek olarak kaydedilen şiir ve nesir parçalarının önce bilinmeyen kelimelerini, sonra da tercümelerini vermesi yönünden de Türk okuyucuları için son derecede faydalıdır. Ancak tarihi konulara dair verdiği bilgiler tenkitçi bir gözle okunmalıdır.

Eser şu ana başlıkları ihtiva etmektedir: Zuhûr-i İslâm'dan Önce Araplar, Şu'arâ-yı Dîn, Ebâtîl, Târîh-i Lisân, Edeb, Târîh-i Edebiyyât, Câhiliye, Câhiliye'nin Mekârim-i Ahlâkı, Edebiyyât-ı Câhiliye'nin Envâ ve Aksâmı, Mukayese, İmr-uülkays, Tarafe, Züheyr, Lebîd, Amr b. Kûlsûm, Antere, Hâris b. Hillize, Nâbiga, A'sâ, Abîd b. Abras ve bunların muallakaları. Bunlardan Târîh-i Lisân, Edeb, Târîh-i Edebiyyât ve Mukayese başlıkları altında anlattıkları özellikle önem taşımaktadır. Eser dil, dil tarihi, edebiyat ve edebiyat tarihiyle ilgili konularda Corcî Zeydan'ın *Târîhu âdâbi'l-luğati'l-'Arabîyye*'si ile Mustafa Sâdık er-Râfîî'nin *Târîhu âdâbi'l-'Arab*'inin bir sentezini yapmıştır. Kitabın tamamının basılamaması Arap edebiyatı tarihi için bir kayıptır.

Târîh-i Edebiyyât-ı Arabîyye'nin kaynakları *el-Eğânî* (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî), *Cemheretü eş'ârî'l-'Arab* (Ebû Zeyd el-Kureşî), *Şerhu'l-Mu'allakât* (Zevzenî), *Kâmus Tercümesi* (Mütercim Âsım), çeşitli divanlar, *Lisânü'l-'Arab* (İbn Manzûr), *el-Müzhir* (Süyûtî), *el-Kâmil* (Müberred) gibi klasik kaynak eserlerle *İlyâzetü Homirus* (Süleyman el-Bustânî), *Bulâğu'l-ereb fi ma'rifeti ahvâli'l-'Arab* (Mahmûd Şükrî el-Âlûsî), *Târîhu âdâbi'l-*

'Arab (Mustafa Sâdık er-Râfîî), *Târîhu âdâbi'l-luğati'l-'Arabîyye* (Corcî Zeydan), *Şu'arâ'ü'n-Nasrâniyye* (L. Şeyho), *Târîhu'ilmî'l-edeb'inde'l-İfrençî ve'l-'Arab* (Muhammed Rûhî Bek el-Makdisî) gibi zamanına göre modern araştırmalarla belli başlı Fransızca ansiklopedilerdir.

Mehmed Fehmî'nin bundan başka *Be-yânün mücezan Câmi'ati Âli'l-beyt ve ş-şu'beti'd-dîniyye fi devreyi min hayâtihimâ: devrû't-te'sîs ve devrû'l-cihâdi'l-'ilmî* (Bağdad 1930) ve *Maqâlât siyâsiyye, târihiyye, icimâ'iyye* (I-II, Bağdad 1930-1932) adlarında iki eseriyle kaynaklarda adı geçen *Hikmetü't-teşri'i'l-İslâmî* adında bir eseri daha olduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

ed-Deltü'l-'Irâqî, Bağdad 1355/1936, s. 920; Cl. Huart, *Arap ve Arap Dilinde İslâm Edebiyatı* (trc. Cemal Sezgin), İstanbul 1944, Ağâh Sırrı Levend'in önsözü, s. 8; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 58; Kehhâle, *Mu'cemül-mü'ellifîn*, VIII, 78; a.mlf., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 546; G. Awâd, *Mu'cemül-mü'ellifîne'l-'Irâkiyyîn*, Bağdad 1966, II, 496-497; Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. VIII.

HULÛSİ KILIÇ

BÂĞDATLI MUHAMMED EMİN EFENDİ (ö. 1309/1891)

Tanzimat devri
Osmanlı ulemâsından,
Mecelle Cemiyeti âzası.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Bağdat'ta doğduğu, orada tahsilini tamamlayarak müftü olduğu bilinmektedir. Şûrâ-yı Devlet'in kurulması için vi-

lâyetlerden davet edilenlerden biri olarak İstanbul'a geldi (1867) ve bir yıl sonra Mecelle Cemiyeti âzalığine tayin edildi. 1877'de de ilk Âyan Meclisi âzalığine getirildi.

Mecelle Cemiyeti ilmî heyeti arasında Bağdatlı Emin Efendi diye bilinir. *Mecelle*'nin birden dörde kadar olan kitaplarında "Şûrâ-yı Devlet âzası" unvanını kullanmıştır. Beşinci ve müteakip kitapların müzakeresine katılmayan Emin Efendi'nin iştirak ettiği müzakerelerde derin bilgi ve tecrübesinden istifade edilmiştir. Emin Efendi İstanbul'da vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecelle, I-IV, tür.yer.; Gövsa, *Türk Meşhurları*, I, 398; Ebûlulâ Mardin, *Medenî Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa*, İstanbul 1946, s. 162-163; Hasan Basri Erk, *Meşhur Türk Hukukçuları*, İstanbul 1954, s. 225.

HULÛSİ YAVUZ

BÂĞDATLI RÛHÎ (bk. RÛHÎ-i BÂĞDÂDÎ).

BÂĞİSTÂNÎ (باغستانی)

VII. (XIII.) yüzyılda
Mâverâünnehir bölgesinde
faaliyet gösteren bir mutasavvîf.

Taşkent'in dağ eteklerinde bulunan Bâğistan köyünde doğdu. Soyunun Hz. Ömer'e ulaştığı rivayet edilir (Fahreddin Safî, s. 368). Nakşibendiliğin önde gelen şeyhlerinden Hâce Ubeydullah Ahrâr'ın (ö. 895/1490) anne tarafından dedesidir. Bâğistânî 1256-1258 yılları arasında Buhara'ya giderek o sırada bu şehirde oturmakta olan ve tarikat silsilesi Ebû'n-Necîb es-Sühreverdî'ye ulaşan Şeyh Selâhaddin el-Bulgarî'ye (ö. 698/1298) intisap etti. Fahreddin Safî'nin bildirdiğine göre Bahâeddin Nakşibend'in halifesi Ya'küb-ı Çerhî, müridi Ubeydullah Ahrâr'a Şeyh Ömer Bâğistânî ile bir yakınlığı olup olmadığını sormuş, o da tevazu göstererek, "Ailemin büyükleri Ömer Bâğistânî'ye intisap etmişlerdi" diye cevap vermişti. Ya'küb-ı Çerhî daha sonra Bahâeddin Nakşibend'in Ömer Bâğistânî'yi beğenip takdir ettiğini söyler. Bahâeddin Nakşibend'e göre tamamen bir zevk hali olan cezbeden sonra şer'an zaruri olan istikamet haline dönmek zor bir iş'tir. Bâğistânî bu zor işi başaran, "cezbeyle istikameti cemedan" büyük velilerdendir.

Bağdatlı Muhammed Emin Efendi'nin de mührünü taşıyan (sağdan ikinci) *Mecelle*'nin üçüncü kitabı ile ilgili *Mecelle Cemiyeti'nin* hazırladığı 12 Nisan 1870 tarihli rapor (BA, İradeler, Dosya Usulü, nr. 65/7)

